

Fragment de *Rua de captius* de Francesc Grau i Viader (Club Editor)

—¿Com et sents a tan poques hores de la llibertat? —li preguntà en Barceló.

En Pep no va pas contestar de seguida. Va fer una pipada llarga, expirà el fum lentament i després va dir:

—Us enganyaria si digués que no estic content de perdre de vista aquest merder. Tinc unes ganes boges de deixar la incomoditat d'aquesta barraca pestilent; de llevar-me aquests parracs que no aprofitaria ni un captaire dels més miseriosos; d'arrencar-me l'escorça de brutícia que em cobreix de cap a peus i a la qual m'he acostumat com si es tractés d'una segona pell; de foragitar, d'una vegada per sempre, l'espessorall de polls que porto a sobre i que gairebé estimo perquè, malgrat tot, són sang de la meua sang; de deixar de rascar constantment, impel·lit per la frisança de la sarna, de no sentir el turment de la fam, les mossegades del fred, les cinglantades dels esbirros... Sí, mentiria si us digués que no tinc una gran alegria.

Va deixar caure la punta, encara encesa, al passadís central de la barraca. Immediatament hi acudiren tres vailets que lluitaren aferrissadament per apoderar-se'n. Mentre el que aconseguí arreplegar-la se n'anà fumant goludament, els altres dos van quedar-se a l'aguait per si se'ns acudia deixar-ne caure una altra.

—Però, altrament, m'envaeix un gran recel en pensar que hauré d'enfrontar-me a un món que em fa l'efecte que ha de ser-me terriblement hostil. Si voleu, potser és un temor infundat i em preocupo sense motiu. Però jo, ara, em sento part integrant d'aquesta rua de captius, com dius tu, i em fa por que això pesarà sobre meu d'una forma aclaparadora.

En Pep tenia xerrera. La seguretat d'una llibertat immediata, i la preocupació del que trobaria a fora, li havien tocat la fibra sentimental i ens confiava els seus dubtes amb una sinceritat poc freqüent entre persones d'edat tan desigual.

—Diuen que l'home és un animal de costums. Després de viure aquesta experiència jo també n'estic plenament convençut. Inconscientment ens anem habituant a una vida tan miserable com és la dels camps de concentració. I el més curiós és que ho fem a contracor, maleint contínuament la nostra dissortada situació. Ens hi adaptem

d'una forma completament involuntària, però ens hi adaptem, i només ho descobrim quan, com en el meu cas, ens obren sobtadament les portes i ens diuen que som lliures. Fins aquest moment no ens adonem que, ací dins, ens hem tornat uns homes acovardits.

En Pep sospirà profundament i després va reprendre la conversa.

—Quan arriba aquest instant, reacciones com aquells ocells que no volen abandonar la gàbia per temença del que trobaran a fora. Els filferros que els empresonen no deixen de ser una protecció contra els elements que hi ha més enllà. Els fa la impressió que no sabrien viure fora del clos que limita la seva volada i al qual, de mica en mica, s'han anat adaptant. Potser, fins i tot, tenen por d'haver oblidat moure les ales. Doncs a mi em passa una cosa semblant: m'espanta el que hi pugui haver més enllà de les filferrades. Ací dins tothom és igual en infortuni. Fins i tot ja m'he tornat incapaç de pensar si és cert o no que tots plegats no assolim el valor d'una cerilla gastada. El que resulta evident és que hi ha qui ho creu així i em fa por que, a fora, aquesta opinió la trobi repetida en cada persona amb la qual hauré de tractar. També és possible que, ací tancat, me n'hagi format un concepte equivocat. Però heu de pensar que vaig en una zona on l'odi ha estat fomentat fins al paroxisme. La propaganda feixista ha creat una gran aversió contra els enemics de la pàtria, que som nosaltres, i és probable que la sensació de vençut es manifesti més viva a fora que no pas ací dins mateix. La forma amb què m'ha parlat el meu cosí, que mai no havia sentit cap inquietud política, n'és una mostra.

Vam cargolar una altra cigarreta i hi calàrem foc. Al passadís de baix, amb els ulls posats a l'entresolat on brillaven els calius del tabac, uns presoners muntaven la guàrdia en espera que llencéssim les puntes.

—Ja veuràs com aquest neguit et desapareixerà quan prenguis contacte amb el nou medi de vida —vaig dir-li—. No és res més que la inquietud normal de les coses que se'ns presenten com a noves, desconegudes, gairebé oblidades. Això de l'ocellet engabiàt que ens acabes d'explicar...

—Pensa que aviat podràs anar al teu poble, veure la teva dona —va apuntar en Barceló, per tal d'animar-lo.

—Heus ací una altra cosa que potser em preocupa més del que no us pogueu

imaginar —va dir, brandant el cap amb un moviment pendular—. No sabeu pas les vegades que m'he preguntat: ¿què deu haver passat amb el meu matrimoni durant aquesta absència? Sí, ja sé que em direu que m'escalfo la closca sense fonament. Però amb el temps els records es deformen i no es pot fer res per evitar-ho. Ara em ve a la memòria l'estranyesa que vaig tenir en tornar a casa de permís quan feia la mili. Jo vaig fer el servei de marina i en aquell temps durava tres anys. Després, en instaurar-se la República, es rebaixà a dos. ¿Per què us ho dic ara això? ¡Ah, sí! Quan jo comentava amb els companys com era el meu poble, els parlava d'uns carrers amples, amples, i els descrivia la casa on jo vivia com una mena de casal amb unes habitacions grandioses. I no us cregueu pas que volgués impressionar-los. Els ho deia tal com ho veia la meua imaginació. Doncs, quan després de catorze mesos vaig anar amb permís al poble, vaig quedar parat. Aquells carrers tan amples no permetien el pas de dos carros de costat; el menjador de casa, que jo els havia dit que podia fer-s'hi ball, no li sobrava res d'un menjador normal. És més: pecava d'esquifit. ¿Oi que aquella experiència sembla que m'havia d'haver esmenat? Al cap d'uns mesos ja tornava a dir-los que els carrers del meu poble eren els més amples del món i que el menjador de casa era grandíols, potser no tant com per fer-hi ball Però que ben poc li'n faltava. I m'hauria jugat la vida que aquella vegada la memòria no m'enganyava gens.

—¿Veus? A mi això no em passarà. Tinc molt ficades ací dins —va dir en Barceló, posant-se l'índex al front— les mides de tot. Ho veig tal com és en realitat. Hi he pensat tantes vegades que en guardo un record ben fidel.

—¿I com és el menjador de casa teua? —va preguntar-li en Pep.

—Em penso que no exagero gens si et dic que podria fer-s'hi ball.

A en Pep se li escapà una rialleta.

—¿No t'ho creus?

—Naturalment que m'ho crec. Com puc dubtar de la teua paraula si t'hi jugaries la vida...

—¡Ben net que sí!

—¡Ho veus, home! Doncs el dia que hi tornis, t'emportaràs un desengany. És evident que els records deformen la realitat i jo, a còpia de donar voltes als meus, puc

haver-me format una imatge irreal del meu matrimoni. Tot ho veig confús. Recelo, fins i tot, de la rebuda que em farà la meva dona. Potser si haguéssim tingut fills, això em donaria una altra seguretat. O potser no deixa de ser una simple il·lusió. El cas és que ho veig tot negre. Ja vaig dir-te l'altra nit —va fer, dirigint-se a mi—que vosaltres encara sou massa joves per entendre els cabdells que ens fem els casats. I, no obstant això, en vosaltres he tingut dos companys que difícilment hauria trobat en homes de la meva edat. Ja sé que és ridícul que un home gran expliqui aquestes intimitats. Però la tragèdia dels camps ens ha afectat a tots, petits i grans, fent dels joves uns homes prematurament madurs i de nosaltres... ¡Què sé jo què n'ha fet de mi! De moment estic completament acovardit. L'anorreament m'ha penetrat tan endins que per sempre més em sentiré marcat, moralment disminuït, totalment insignificant. Això mateix que ara us confio, em fa l'efecte que resultaria grotesc si us ho expliqués en unes circumstàncies normals. Ni tan sols ho sé. Del que sí estic segur és que sento una gran necessitat de contar-ho a algú.